

Ferran TORRENT

Bulevard dels Francesos

Barcelona: Columna, 2010, 404 p., 21, 90 €

Com és sabut, de seguidors d'aquella noble doctrina del *kinikós* grec n'hi ha de més «bons» i n'hi ha de molt «dolents». Robert Baixauli, fill del maqui Josep Baixauli, és el narrador de la trama contemporània de *Bulevard dels Francesos* i es pot considerar un gran cinic bo. En l'altra trama, ambientada a la València del 1962 (la precisió és per la coincidència amb la vaga dels miners asturians), Robert hi té un paper molt discret. És, sobretot, el fill petit de la família Baixauli, estigmatitzada per l'activitat guerrillera del pare desaparegut i del qual el fill gran reprèn el compromís polític com a lluitador antifranquista. La interrelació dels dos fils argumentals permet un joc amb els personatges de les dues èpoques, entre les quals Robert Baixauli és el nexa argumental. Robert apareix com un personatge atípic, una espècie de cap de família que acull un amic alcohòlic i separat, un malià molt treballador i una mare soltera i pobra. Tots ells comparteixen feina, i Robert els acull a la seva alqueria, cobejada pels especuladors de l'horta valenciana.

Pel que fa a l'ús del llenguatge, cal remarcar l'habilitat de l'autor per la construcció de diàlegs i descripcions, que sense una sobrecàrrega d'adjectius construeixen bones imatges: «Els dijous, quan hi arribe [...] li deixe l'orquídia a la falda. Li agafe les mans, li parle: Mare, sóc Robert. Li dic que està esplèndida, amb una cara radiant. Mai li pregunte res.» (p. 209). En canvi, potser algunes bromes de llenguatge trontollen una mica i no aconsegueixen l'efecte còmic que tenen altres moments de la novel·la: «Miquel, absent gràcies a l'absenta» (p. 163) o «Benavites fa cara d'estranyat. Té sort, jo en faig d'estrenyit» (p. 162).

La intriga que podríem qualificar d'històrica, doncs, presenta la realitat de l'època mitjançant una peripècia de novel·la negra amb elements clàssics del gènere: robatori, assassinat, investigació, corrupció, etc. Això fa que la creació d'ambients i situacions defugui caràcters estereotipats i sigui àgil i punyent: «-Obri la boca. [...] Llavors li va incrustar la rosa dins. Felo se la va empassar lentament, mastegant fins i tot el paper que cobria les espines» (p. 73). La troballa de personatges com el policia de la brigada criminal Sebastián Piñol (que resulta ser honrat) i els dilemes morals construïts amb la trama fan que la història del 1962 —a banda d'elements gairebé obligats tractats amb molt d'encert: tortures franquistes, lluites internes dels

grups d'oposició, el silenci dels vençuts, etc.— possibiliti lectures interessants a diversos nivells. Una d'elles, que la majoria de personatges d'aquest fil argumental es caracteritzen moralment pel compromís i l'acció (o pel silenci) amb relació a causes col·lectives i, per tant, actuen més o menys d'acord amb el dogma que articula cada causa.

La segona trama, com hem apuntat, s'articula al voltant de Robert Baixauli, que narra en primera persona les peripècies de la seva convivència amb una galeria de personatges divertida i atípica. Baixauli va heretar del senyor Puig, el mestre del Benicorlí de preguerra convertit en llanterner a la postguerra, l'alqueria i el negoci. Ara es dedica amb calma a la llauneria i, com a complement, gràcies a la seva relació amb l'extravagant Colorao, a proveir part de la jet-set valenciana de cocaïna de primera qualitat. El sistema que utilitzen per a aquest segon negoci és, precisament, molt literari: cada client té assignat el nom d'un personatge de les grans obres de la literatura universal, ja que Robert amaga els diners provinents d'aquest mercadeig entre les pàgines d'una imponent biblioteca llegada, també, pel mestre Puig. La solució ideada per l'autor, val a dir-ho, és més que enginyosa. I la lectura moral d'aquesta solució és, si volem, també prou suggestiva: la cultura i el coneixement, a priori, no han salvat Robert: no és (amb perdó) catedràtic, sinó llanterner i camell. Ara, què pot ser, sinó la cultura, «l'educació era més important que la ideologia» (p. 119), allò que fa que un camell per a rics tingui un sentit de les relacions humanes que, segons el marc moral construït a la novel·la i les implicacions del narrador, es presenta com a molt noble? És en aquest sentit que Robert Baixauli és un cínic del bàndol dels «bons»: solidari amb negres de Mali, alcohòlics apàtics i mares solteres i pobres. La noblesa d'aquest cínic afable, d'aquest «bon corrupte» (p. 13), doncs, neix, segons entenem, del fet que no posa el seu cinisme al servei d'ideologies: «Perquè preferia que fóra el temps, i no ell, qui li atorgara l'aprenentatge necessari per discernir entre una raó col·lectiva, sempre arbitrària, i la llibertat individual» (p. 120), sinó que es concentra en «la humanitat de les persones», per dir-ho com Torrent (*Quadern d'El País*, 18/2/2010). És a dir, que rebutja implicar-se en causes col·lectives i, per tant, subjectes a una doctrina, i limita la seva implicació al nivell individual.

Si aquesta és la proposta de Torrent, immediatament sorgeix una pregunta que potser donaria una altra bona novel·la: com deuen ser la cultura i l'educació que han fabricat i emparen tants de cíncics del bàndol «dels dolents»? Potser algú avesat a la música de certes causes col·lectives, aquelles que permeten de bastir un país amb Grans Solemnitats, en podria dir alguna cosa suggestiva. O potser ho deixaria enllestit amb la confessió pelada i serena del cínic descobert.

Josep Sanz Datzira

Universitat Autònoma de Barcelona